

LIT.: M. Špoljar, Vlatko Vincek (katalog), Koprivnica 1984. — Ž. Jerman, Vlatko Vincek (katalog), Zagreb 1990. — M. Špoljar, Vlatko Vincek (katalog), Koprivnica 1994. K. Ma.

VINCEK, Žarko, arhitekt (Kranj, 7. VIII. 1918). Studij arhitekture završio u Zagrebu 1948. Djelovao u projektinim biroima »APZ«, »Marasović«, a 1955–80. ravnatelj je biroa »Vincek« (od 1962. »AS«). Projektirao je uglavnom školske, hotelske i stambene zgrade, među kojima se ističu realizacije: planinarski dom »Puntijarka« na Sljemenu (1950); stambena zgrada u Puli (1957); zgrada Saveza slijepih u Draškovićevoj ul. u Zagrebu (1958); osnovne škole u Popovači (1959), Križu (1959), Sisku (1959), Vugrovcu (1960), Crikvenici (1960), Martinu pod Okićem (1972) i Plaškom (1972); motel u Popovači (1961); zdravstvena stanica u Podsusedu (1963) te hoteli »Jadran« u Njivicama (1964, s A. Čičin-Šainom, B. Tomašićem), »Libertas« (1968, s A. Čičin-Šainom) i »Palas« (1969, s A. Čičin-Šainom) u Dubrovniku. Prve nagrade osvojio je na natječajima za rekonstrukciju sisačke tvrđave (1954), bolnicu u Petrinji (1955), zgradu zavoda za zaštitu zdravlja u Rijeci (1965, s A. Čičin-Šainom), spomen-dom u Splitu (1973, s V. Delfinom, M. Maretićem, N. Šegvićem).

LIT.: Ž. Čorak, Stil i karakter suvremenih zahvata u jadranski prostor, ŽU, 1973, 19–20. — D. Kečkemet, Uloga tradicije u suvremenoj arhitekturi, ibid., 1976, 24–25. — Arhitektonski studio 1955–1977, Zagreb 1979. — I. Maroević, Arhitektura sedamdesetih godina u Hrvatskoj, Arhitektura, 1981, 176–177. — Arhitektura u Hrvatskoj 1945–1985, ibid., 1986, 196–199. J. M. M.

VINCENT IZ KASTVA (Vincencius de Kastua), slikar u drugoj pol. XV. st. Njegovo jedino dosad poznato djelo čini ciklus zidnih slika u brodu grobljanske crkve Sv. Marije na Škrilinama kraj Berma u Istri, o čemu svjedoči natpis s majstorovim imenom i godinom 1474. na juž. zidu crkv. broda. Te su kasnogotičke zidne slike karakterističan rad istarske lokalne škole druge pol. XV. st., u kojoj prva mjesta pripadaju Vincentu i Ivanu iz Kastva. Međusobni odnos te dvojice slikara, osim najtješnje stilske srodnosti, nije objašnjen. Stilsko se ishodište njihove umjetnosti može tražiti u južnotirolskome načinu slikanja (svetište župne crkve u Pazinu, oslikano oko 1460) i u domaćoj lokalnoj tradiciji (anonimni Šareni majstor u crkvi Sv. Marije u Opatlju, u crkvi Sv. Antuna i crkvi Sv. Marije u Dvigradu i drugdje). Ikonografski izvanredno bogati ciklus u crkvi Sv. Marije pokazuje tako izrazite razlike u načinu rada da uz glavnoga majstora valja uzeti u obzir još najmanje dva suradnika. Ciklus obuhvaća prizore iz Marijina i Kristova života, osobito značajan *Mrtvački ples* i *Kolo sreće* te veliku kompoziciju *Pohoda i Poklonstva kraljeva* s motivima iz basni. Kao i kod zidnih slika anonimnoga majstora u Pazinu te djela Ivana iz Kastva u Hrastovlju, primjećuje se ovdje jak utjecaj sjevernjačkih grafičkih listova (»Majstor sa srcima«, majstor »ES«) ali i kasnogotičkih tapiserija. Zidne slike u Sv. Mariji, u prostoru s oslikanim drvenim stropom, pružaju u cijelosti dojam izvanredne ljepote (→ *Beram*).

ilustracija na str. 425

LIT.: F. Stelè, Gotske freske v Bermu v Istri, ZUZ, 1923. — A. Morassi, Gli affreschi nella chiesa di S. M. delle Lastre a Vermo, Emporium (Bergamo), 1926, 63, str. 204–208. — F. Stelè, Monumenta artis Slovenicae, I, Ljubljana 1935. — Isti, Cerkeno slikarstvo med Slovenci, I, Celje 1937, str. 217–242. — M. Prelog, Neki grafički predlošci zidnih slikarija u Beramu, Radovi OPU, 1961, 3. — B. Fučić, Istarske freske, Zagreb 1963, str. 26–28. — F. Stelè, Slikarstvo v Sloveniji od 12. do srede 16. stoljetja, Ljubljana 1969, str. 195–210. — K. Rozman, Ob petstoletnici beramski fresk, Sinteza (Ljubljana), 1975, 33–34–35. — B. Fučić, Vincent iz Kastva, Zagreb–Pazin 1992. R.

VINDIJA, špilja blizu sela Donja Voća kraj Ivanca. Prva je arheol. istraživanja (od 1935. s prekidima do 1967) vodio S. Vuković; 1974. započela su sustavna istraživanja. Osobito je zanimljiva činjenica da u Vindiji postoji kontinuitet naseljavanja tijekom svih klimatskih faza od glacijala riss do najmlađega trijasa. U najdonjim su slojevima nađeni artefakti na kojima je dobro istaknuta clacton i levallois tehnika obrade, a nešto viši slojevi sadrže razne tipove kamena oruđa iz faza moustérienske kulture. U središnjim slojevima uz tipične listolike szeletijske kremene šiljke (dvostrano obrađeni) bilo je kremeno oruđe moustérienskih obilježja, a pojavljuju se već i šiljci s prelomljenom bazom starijega aurignaciena. U još višim naslagama otkrivena su koštana oruđa iz raznih faza gravettiena, epipaleolitika i mezolitika, dok je u najvišim slojevima nađen materijal iz neolitika, eneolitika i željeznoga doba.

LIT.: S. Vuković, Prethistorijsko nalazište spilje Vindije, HZ, 1949. — Isti, Paleolitska kamena industrija spilje Vindije, ibid., 1950. — Isti, Vrpčasta keramika spilje Vindije, Arheološki vestnik (Ljubljana), 1957, 1. — Isti, Prilog spilje Vindije rješavanju kronologije krapinskog diluvija, Arheološki radovi i rasprave, II, Zagreb 1962. — M. Malež, Nalazišta paleolitskog i mezolitskog doba u Hrvatskoj, u knjizi: Praistorija jugoslavenskih zemalja, I, Sarajevo 1979. J. Bil.

VINICA, trgovište Z od Varaždina (*oppidum* 1580). Nedaleko su ruševine utvrde Vinice koja se spominje od 1353. Imala je toranj nad ulaznim vratima, polucilindrične kule s klesanim konzolama, niz prostorija i kuponicu. U Vinici je župna crkva Sv. Marka. Od gotičke crkve spomenute 1334. ostao je zap. dio broda, danas svetište, te dio tornja dovršenoga između 1768–71. Za novu crkvu (1808) upotrijebljen je materijal starije građevine (baze i kapiteli stupova iz XIII. st. i kameni lavovi). U crkvi su uzidani rimska stela, renesansni epitaf Benka Turoczya (umro 1616) i njegove žene rođ. Ratkay, nadgrobni spomenik povjesničara Nikole Istvanfya (umro 1615) i njegove žene Elizabete Bot de Bajna (umrla 1597) te F. Kerzera Radovanskoga (umro 1619), gotička kustodija s visokom fijalom s rakovicama i kamena propovjedaonica s karijatidom u liku anđela iz doba kasnoga baroka. Oltari i klupe su iz istoga razdoblja, a slika F. Kellera u svetištu iz 1815. U crkvi se čuva vrijedno posuđe: kasnogotički kalež, kalež iz 1651, dva kaleža iz XVIII. st., pacifikal i srebrni pladanj iz XVII. st. U zidu župnoga dvora su grbovi Nikole Istvanfya i Elizabete Bot de Bajna (1604). U središtu Vinice je nekadašnji isusovački ljetnikovac, poslije vlasništvo Patačića, četvrtasta jednokatna građevina s arkadnim hodnicima (plan 1643). Uz ljetnikovac je pranger, kameni sramotni stup i mjera za žito s latinskim natpisom iz 1643. i stiliziranim ljudskim glavama. Zdenac u neposrednoj blizini ukrašen je kipom Sv. Ivana Nepomuka (kraj XVIII. st., obnovljen 1808). Na brijegu iznad središnjega viničkoga trga nalazi se jednokatna kurija Dolansky, koja nad glavnim ulazom ima ključ s natpisom na mađarskom iz 1669. U dvjema su sobama na katu kasnobarokno-klasicističke zidne slike s prizorima iz rimske mitologije i cvjetnim uresima (kraj XVIII. st.). Kurija Rajner (XIX. st.) ima veliki otvoreni trijem s arkadama na juž. strani. Na viničkom groblju su vrijedni spomenici, među kojima se ističe grobnica obitelji Kóroskeny iz 1841. U neposrednoj blizini Vinice je arboretum *Opeka*.

LIT.: E. Laszowski, Vinica, Prosvjeta, 1899. — S. Belošević, Županija varaždinska i Varaždin, Zagreb 1926. — Gj. Szabo, Kroz Hrvatsko zagorje, Zagreb 1939. — Đ. Cvitanović, Isusovačka arhitektura baroknog razdoblja u hrvatskim zemljama, u katalogu: Isusovačka baština u Hrvata, Zagreb 1992. — D. Vukičević-Samaržija, Gotičke crkve Hrvatskog zagorja, Zagreb 1993. — Lj. Albus, M. Klemm, Z. Živković, Upoznajte i sačuvajte Vinicu, Zagreb 1994. Mi. Kl.

VINIČICA, prapov. gradina kraj Josipdola; pretpostavlja se da se tu nalazio japodski *Metulum*. Osim zidovima i nasipima, bila je utvrđena drvenim palisadama. Imala je ovalni plato čije su uzdužne strane pravilno odrezane, a na užim su dijelovima utvrde od suhozida. Prema izvorima (Apijan Aleksandrijski) oko tog su se uporišta vodile žestoke bitke između Rimljana i Japoda.

LIT.: G. Veith, Die Feldzüge des C. Julius Caesar Octavianus in Illyrien, Schriften der Balkankommission, VII, Wien 1914. — R. Drechsler-Bižić, Japodska grupa, u knjizi: Praistorija jugoslavenskih zemalja, V, Sarajevo 1987. J. Bil.

VINKOVAČKA KULTURA, kultura ranoga bronzanoga doba rasprostranjena na području Srijema i Slavonije sa Z granicom na potezu Bjelovar–Križevci. Na S je graničila s vrlo srodnom Somogyvár kulturom u Mađarskoj, a na I se doticala s također srodnom kulturom Belotić–Bela Crkva. Sve tri kulture pripadaju zajedničkom podunavsko-balkanskom kompleksu ranoga bronzanoga doba. Najvažniji nalazi potječu iz Vinkovaca, s Vučedola, s Gradine na Bosutu, Pećine u Vrdniku i Drljanovca. Naselja te kulture bila su pretežno smještena na povišenim riječnim terasama. Ostaci stambenih zgrada iz Vinkovaca i Drljanovca upućuju na četverokutne nadzemne kolibe čiji su zidovi od kolaca i šiblja, kao i podovi, bili obilježeni i premazani ilovačom. Među ostacima keramičkoga posuđa izdvajaju se duboke zdjele s profiliranim obodom, trbušasti vrčevi s visokim cilindričnim vratom i vrpčastom ručkom, te uske cilindrične bočice s dvjema malim ušicama na obodu. Posuđe su pretežno neukrašene, uočava se samo barbotinirana površina i prevlačenje metličastim predmetom. V. k. se razvila na temeljima kasne vučedolske kulture uz sudjelovanje novih kulturnih, a vjerojatno i populacijskih utjecaja iz južnobalkanskoga prostora.

LIT.: S. Dimitrijević, Arheološka iskopavanja na području Vinkovačkog muzeja, Vinkovci 1966. — Isti, Rana vinkovačka kultura i njeni odnosi prema vučedolskom supstratu u svjetlu iskopavanja u Vinkovcima 1977/78. g., Opuscula archaeologica, VII, Zagreb 1982. — M. Garašanin, Vinkovačka grupa, u knjizi: Praistorija jugoslavenskih zemalja, III, Sarajevo 1983. T. T. G.

VINKOVCI, grad u I Slavoniji. Područje Vinkovaca nastanjeno je od prapovijesti. Mnogobrojni nalazi starčevačke kulture potječu s bivše

VINKOVCI

Tržnice, Ervenice i Pjeskane. Sopotsko-lengyeljsku kulturu (oko ←3100. do oko ←2400) srednjega i mlađega neolitika zastupaju nalazi s užega gradskog područja (Ervenica, Pjeskana, bivša Brodska imovna općina) te tri naselja izvan užega područja. Iz eneolitika su nalazi badenske (Dirov brijeg, sjecište željezničke pruge i potoka Barica) i vučedolske kulture (humak bivše Tržnice, Narodni magazin, Ervenica, Krnjaš). Rano brončano doba zastupano je nalazima vinkovačke kulture (←1850. do ←1700; dva kult. sloja na humku Tržnice) i regionalnom, slavonskom inačicom Hatvan-kulture. Iz srednjega brončanog doba potječu nalazi vatinke kulture (Krnjaš) i kovinski predmeti, među kojima se ističu dvije bojne sjekire madž. tipa (nađene u blizini kat. groblja). Kultura polja sa žarama predstavljena je pojedinačnim, pretežno kovinskim predmetima. Daljnska kultura starijega željeznog doba zastupana je u jednome razorenom sloju na humku Tržnice. Bogati nalazi predmeta iz latenskoga doba (Ervenica, Tržnica, Krnjaš, ciglana Dilj, Novo Selo) svjedoče o intenzivnu naseljavanju užega gradskog područja u to vrijeme; iz toga razdoblja potječu i keltski novci.

Rim. se naselje razvilo na jakom keltskom supstratu. Vjerojatno za Hadrijana dobilo je status municipija, a za Aurelijevaca (potkraj II. ili poč. III. st.) i status kolonije (*Colonia Aurelia Cibalae*). Utvrđen obrambenim jarkom i palisadama, grad je imao oblik nepravilna četverokuta (800 × 650 m); izvan njega bila su u današnjemu Krnjašu i Ervenici manja prigradska naselja (lončari i ribari). Grad je imao vodovod (olovne cijevi u dvorištu I. osnovne škole). Ostaci arhitekture nađeni su na dosta mjestu; neki upućuju na monumentalne dimenzije zgrada (pokraj bivše sinagoge). Osim obilnoga, sitnog arheol. materijala i novca nađeni su važni epigrafski spomenici, skulpture (Posejdon, Heraklo) i sarkofazi. God. 314. vodila se kraj Cibala bitka između careva Konstantina I. i Licinija. U Cibalama su rođena i dva rim. cara, Valentinijan i Valens. Već u III. st. bila je tu kršć. biskupija (spominje se biskup Euzebij). Posljednja vijest o ant. gradu potječe iz doba cara Justinijana u povodu darivanja posjeda benediktincima.

Iz razdoblja gotsko-gepidskoga vladanja slavonsko-srijemskim područjem potječu nalazi gepidske keramike (humak Tržnice, gornji horizont), jedna gotska fibula i jedna S-fibula langobardskoga podrijetla. Iz razdoblja Drugoga avarskoga kaganata potječe grob na humku Tržnice, a s prijelaza VIII. u IX. st. jezičac stila Blatinca s lok. Meraja. — Oko 1100. podignuta je na Meraji predromanička crkva (11,5 × 6,5 m) s grobovima iz doba Ladislava I. i Kolomana, datiranih njihovim novcima; prilozi u grobovima pripadaju bjelobrdskoj kulturi. Poslije je uz tu crkvu sagrađena

kasnogotička crkva (24 × 9,7 m), također posvećena Sv. Iliji. Prema tim crkv. građevinama grad je u sr. vijeku nosio naziv *Sv. Ilija* (*Zenthelye*, *Zenthlye*, *Zenthlyva*). Pokraj toga naselja, koje je vjerojatno imalo obilježje trgovišta, postojala su i dva ratarska naselja: *Krnjašci* (današnji Krnjaš — Kozarčeva ul.) i *Ervenici* (današnja Ervenica — Ul. M. Gupca). Sred. XIV. st. Sv. Ilija je u posjedu porodice Sente-Magoč, a u XV. st. drži ga Logretova loza iste porodice. God. 1536. područje su zauzeli Turci, a V. su svedeni na razinu osiromašena sela bez ikakve veće važnosti. U okviru Vojne krajine V. dobivaju važnu vojnu, trgovačku i prometnu ulogu (već u rim. doba tu je bilo važno raskrižje cesta za Incerum, Mursu i Sirmium).

Jezgra današnjega grada potječe iz XVIII. st. Važnije ulice odvajaju se od gl. trga; oko njega i u njegovoj blizini stoji niz kasnobaroknih katnica sa slikovitim arkadama u prizemlju. Župna crkva *Sv. Ivana Nepomuka* (1772) s baroknim kipovima na raščlanjenu pročelju ima kasnobarokni namještaj (gl. oltar s velikom slikom). Pred crkvom je u parku barokni kip Sv. Trojstva. Parohijska crkva *Sv. Duha* (1794) ima lijepa vrata od kovana željeza te namještaj i ikonostas iz 1811. Među memorijalnim pločama ističe se ona s plaketom J. Runjanina (M. Gjurić, 1920) i J. Kozarca (V. Braniš). Na groblju je spomenik M. A. Reljkoviću (I. Rendić, oko 1880). — U Gradskome muzeju (osn. 1946) nalazi se nekoliko zbirki (arheol., prirodnačka, pov., etnograf.) i Galerija umjetnina kao poseban odjel. U Domovinske ratu 1991. osobito je stradao stariji dio grada, u kojemu su teško oštećeni spomenici: crkva *Sv. Ivana Nepomuka*, crkva *Sv. Euzebija* i *Poliona*, a neki i potpuno uništeni: gradska knjižnica, zgrada stare bolnice i dr.

LIT.: J. Brunšmid, *Colonia Aurelia Cibalae*, VjHAD, 1902. — V. Hoffiller, *Spomenici rimskog lončarskog obrta u Vinkovcima*, ibid., 1915–19. — Cibale — spomen spis, Vinkovci 1938. — S. Pavičić, *Vukovska župa*, Zagreb 1940. — J. Korda, *Vinkovci i okolica*, Vinkovci 1954. — Z. Vinski, *Arheološki spomenici velike seobe naroda u Srijemu*, Situla (Ljubljana), 1957, 2. — D. Jurman-Karaman i D. Mladinov, *S evidencionog putovanja u kotaru Vinkovci*, Vijesti MK, 1958, 4, str. 106. — S. Dimitrijević, *Rezultati arheoloških iskopavanja na području vinkovačkog Muzeja 1957–1965* (prapovijest i srednji vijek), Vinkovci 1966. — V. Radauš, SSS. — Isti, *Spomenici Slavonije iz razdoblja XVI. do XIX. stoljeća*, Zagreb 1975. — Z. Virc, *Urbane faze razvitka Cibala, Materijali*, XII (Prilep), 1976. — I. Iskra-Janošić, *Arheološka istraživanja na području općine Vinkovci*, u knjizi: *Arheološka istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji*, Zagreb 1984. — Z. Virc, *Struktura uprave u Cibalama*, ibid., Zagreb 1984. — D. Vukičević-Samaržija, *Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji*, Zagreb 1986. — *Cultural Heritage of Croatia in the War 1991/92*, Zagreb 1993.

A. Ht. i R.

VINSKI, Zdenko, arheolog (Zagreb, 3. V. 1913 — 12. X. 1996). Studirao i doktorirao u Beču (1937). Radio u Arheološkom muzeju u Zagrebu (1945–79); direktor 1951–53. Na Filozofskome fakultetu u Zagrebu habilitirao kao naslovni docent 1954. i predavao ranosrednjovj. arheologiju do 1961. Isti predmet predaje i na Filozofskome fakultetu u Ljubljani (1967–71); od 1969. kao honorarni redoviti profesor. Bavio se ranosrednjovj. arheologijom, posebno seobom naroda, karolinškim i ranoslav. horizontom. Vodio istraživanja u Mursunjskome lugu, Vukovaru (Lijeva bara), Kninu (Greblje). Član Njemačkoga i Austrijskoga arheološkoga instituta.

BIBL.: *Zoomorphe Kleinplastik aus dem südpannonischen Donauraum*, Symbolae B. Hrozný, Praha 1950; *Arheološki spomenici velike seobe naroda u Srijemu*, Situla (Ljubljana), 1957, 2; *Ausgrabungen in Vukovar*, Archaeologia Iugoslavica (Beograd), 1959, 3; *Krstoliki nakit epohe seobe naroda u Jugoslaviji*, VjAM, 1968, 3; *Rani srednji vijek u Jugoslaviji od 400. do 800. god.*, ibid., 1971, 5; *Kasnoantički starosjedioci u salonitarskoj regiji*, VjAHD, 1974; *Novi ranokarolinški nalazi u Jugoslaviji*, VjAM, 1977–78, 10–11; *Zu karolingischen Schwertfunden aus Jugoslawien*, Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums (Mainz), 1983, 30; *Razmatranja o poslijekarolinškim mačevima* 10. i 11. st. u Jugoslaviji, SHP, 1983, 13; *Dodatna zapažanja o šljemovima tipa Narona/Baldenheim*, ibid., 1984, 14; *Marginalia uz izbor karolinškog oružja u jugoistočnoj Evropi*, ibid., 1985, 15.

LIT.: Zdenko Vinski (biografija i bibliografija), VjAM, 1979–1980, 12–13. — D. Jelovina, *Zdenko Vinski — 75. obljetnica života i 50. obljetnica rada u struci*, SHP, 1987, 17. B. Čk.

VINSKI-GASPARINI, Ksenija, arheologinja (Zadar, 25. VII. 1919 — Zagreb, 30. VII. 1995). Studirala na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, doktorirala na Filozofskome fakultetu u Zadru (1970) s temom *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*. God. 1944–79. radila u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Bavila se prapov. arheologijom, posebno kasnobrončanim i starijim željeznim (halštatskim) razdobljem. Vodila arheol. istraživanja u Vukovaru (Lijeva bara), Martijancu, Sv. Petru Ludbreškom, Goričanu.

BIBL.: *O utjecajima istočnoalpske halštatske i balkanske ilirske kulture na slavonsko-srijemsko Podunavlje* (sa Z. Vinskim), Arheološki radovi i rasprave, II, Zagreb 1953; *Iskopavanje kneževskog tumulusa kod Martijanaca u Podravini*, VjAM, 1961, 2; *Najstarija brončana vedra jugoslavenskog Podunavlja*, ibid., 1968, 3; *Fibule u obliku violinskog gudača u Jugoslaviji*, ibid., 1974, 8; *Brončani kratki mač nađen u Indiji i njemu srodni primjerci u Hrvatskoj*, ibid., 1983–84, 16–17; *Kultura polja sa žarama panonsko-podunavske regije sa svojim grupama*, u knjizi: *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, IV, Sarajevo 1983;